

УДК 378:141:371.134(043.3):355

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2019-93-6-263-270>

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ РИЗИКІВ В АРМІЯХ КРАЇН ВИСОКОГО РІВНЯ РОЗВИТКУ ЯК НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

К. Ю. Тушко

ORCID 0000-0001-7684-5622

Стаття присвячена проблемам модернізації соціальних фундаментальних структур суспільства України. З-поміж низки проблем українського суспільства виокремлено труднощі реформування освітньої системи Державної прикордонної служби України. Задля розкриття мети статті проаналізовано відповідну наукову педагогічну літературу, як вітчизняного, так і зарубіжного авторства. Більшість наукових джерел належать зарубіжним вченим, оскільки західна наукова сфера вважається основоположною для методу аналізу ризиків.

Наголошено на тому, що українські викладачі не володіють методикою викладання навчальних дисциплін, мета яких оволодіння методом аналізу ризиків. В основному змісті представленої статті подано матеріал щодо сутності методу аналізу ризиків, частково – історичних аспектів його виникнення. Проаналізовано значення та особливості застосування методу аналізу ризиків у професійній підготовці фахівців в арміях США, Великобританії, Швейцарії, Німеччини.

Автор здійснив спробу розкрити значення методу аналізу ризиків закордоном, з метою розробки педагогічних засад щодо подальшого його активного використання в Україні, у навчальних закладах, як військових, так і правоохоронних структур.

Проведене наукове дослідження є основою для викладання такої навчальної дисципліни, як «Аналіз та оцінка ризиків» для курсантів третього курсу спеціальності «Безпека державного кордону». Автор виокремив ті напрями педагогічних наукових пошуків, що можуть бути актуальними у запропонованій проблемі. Аналіз змісту та генези методу аналізу ризиків дасть змогу представникам науково-педагогічного складу академії прикордонної служби створити відповідні навчальні плани та програми для дисципліни «Аналіз та оцінка ризиків».

Ключові слова: метод аналізу ризиків, країни високого рівня розвитку, прикордонна служба, прикордонники, військовослужбовці.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Загальноприйнятим в сучасному суспільстві є твердження про те, що проблема ризиків є актуальною для економічної сфери діяльності. Проте таке міркування є помилковим. Як свідчить аналіз професійного середовища, політичного, соціального і військового, передбачення можливих ризиків або управління ризиками, це досить актуальне сучасне питання (Andersen, 2010). Про метод аналізу ризиків або про управління ризиками нині можна говорити або як про сформовану нову науку, або методологію, або навчальну дисципліну. Для українського суспільства ця проблематика також є надзвичайно актуальною, оскільки воно знаходиться у перехідному стані розвитку. Синонімом до словосполучення «перехідний стан» українського розвитку може бути наступне: «незахищений стан», а особливо у ситуації розподілу уваги не лише на фундаментальні соціальні інститути, а на ведення війни на східних територіях держави. Проблема ризику потребує комплексного рішення, а прикордонне відомство, на яке покладено функції щодо організації охорони та захисту державного кордону, повинно вміти підготувати таких фахівців, які володіють знаннями про метод аналізу ризиків (Bedford, 2001).

Представникам науково-педагогічного складу Національної академії Державної прикордонної служби України необхідно навчитись передати майбутнім офіцерам-прикордонникам знання щодо використання методу аналізу ризиків у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Початковим етапом дослідження проблеми є аналіз педагогічних бібліографічних джерел, присвячених їй.

Перш за все, необхідно згадати прізвище вченого В. Вітлинського (1996), автора підручника з ризикології. Відомими вітчизняними науковцями у галузі методу аналізу ризиків є Г. Баленко (2004), О. Данченко (2004), В. Занора (2007), І. Маклев (2004).

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Актуальною проблемою для функціонування військових та правоохоронних структур українського суспільства є відсутність необхідних педагогічних досліджень з проблеми аналізу ризиків, незнання методики викладання навчальних дисциплін, що передбачають оволодіння методом аналізу ризиків.

3-поміж сучасних вимог у підвищенні рівня ефективності прикордонної служби, зокрема змісту професійної підготовки її фахівців, є

вимога щодо оволодіння методом аналізу ризиків, якому вже активно навчають та використовують у арміях Європи та США.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Метод аналізу ризиків у зарубіжній воєнній системі поклав початок таким педагогічним дослідженням, як формування аналітичних, інформаційних компетенцій відповідних фахівців, розробці більш досконалого інструментарію цього методу і загалом заснуванню нової педагогічної наукової школи. Новою навчальною дисципліною для спеціальності «Безпека державного кордону» у Національній академії Державної прикордонної служби України є «Аналіз та оцінка ризиків». Представникам науково-педагогічного складу необхідно проаналізувати досвід успішних країн з метою визначення методики викладання згаданої навчальної дисципліни, її змісту тощо.

Науковий фундамент сучасного методу аналізу ризиків був закладений американськими економістами у вигляді ризик-школи, що являла собою складову менеджменту і мала назву ризик-менеджменту. Події 11 вересня 2001 року в США, пов'язані із терористичними атаками, змусили їх переглянути стратегію управління Міністерством оборони США, що відобразилось і на функціонуванні усіх військових формувань цієї країни. Дональд Рамсфельд був першим керівником Міністерства США, не кадровим офіцером, а економістом. Саме він запропонував запросити у різноманітні структурні підрозділи цивільних фахівців, і в першу чергу, аналітиків. Цей крок сприяв виокремленню методу аналізу ризиків із суто економічної сфери у військову з метою забезпечення національної безпеки американської держави (Griffin, 2007).

В подальшому, окрім американської школи ризику, сформувались англійська, японська, німецька та швейцарська.

Принцип використання методу аналізу в усіх згаданих країнах полягав у тому, що відбувалось адаптування його інструментарію для армії. Топ-менеджери відомих компаній, як у США, так і в Англії, Японії, Німеччині, Швейцарії були залучені до забезпечення аналітичної діяльності відповідних підрозділів армій (Норкін, 2010).

Загалом, варто наголосити на тому, що ризики стали ключовими чинниками конкурентоспроможності армій, методами управління, чинниками запобігання таким негативним явищам, як самогубства військовослужбовців, попередження військових та громадських безпорядків тощо.

Сучасна армія Заходу створила метод аналізу ризиків, оскільки потребувала нової управлінської концепції.

В Об'єднаному Королівстві армія, завдяки згаданому вище методу, досягла відповідних позитивних зрушень, зокрема: адекватне формулювання мети діяльності військовослужбовців, точну оцінку стратегічного потенціалу армії, правдоподібний прогноз факторів розвитку армії, високий рівень управління (якісні стратегічні рішення від керівників; точні тактичні рішення за окремими армійськими підрозділами; раціональні оперативні рішення, тобто рішення за окремими процесами в армії) У німецькій армії по відношенню до методу аналізу ризиків використовують систему ідей, концепцій та методик, спроектованих на основі різних підходів щодо ризику в науці, з метою забезпечення такого підходу до управління ризиками, який дає змогу концептуально це здійснювати, кількісно та якісно інтерпретувати та управляти ризиками.

У Швейцарії вважають, що армія повинна вміти реагувати на всі види ризику. Тому держава у Швейцарії як політичний інститут надала своїй армії всі необхідні інструменти для створення та функціонування системи управління ризиками. Особлива увага приділяється наданню та управлінню усіма видами даних та еволюційними методами програмування з метою забезпечення ефективної діяльності аналітичних підрозділів швейцарської армії. Водночас важливим питанням є створення інструкцій щодо дій у нечітких моделях військових ситуацій.

Слід зауважити, що фокус армій країн світу з розвиненою економікою у використанні методу аналізу ризиків зосереджений на емпіричних дослідженнях. Тому фахівці-військовослужбовці тісно співпрацюють із науковцями провідних закладів вищої освіти.

Метод аналізу ризиків у «західних арміях» призначений для аналізу усіх можливих ризиків (і політичних, і економічних, і релігійних, і воєнних) та управління ними в цілому. Такий підхід пояснюється тим, що усі види ризиків є тісно пов'язаними між собою, тому першочерговими знаннями аналітиків-військовослужбовців є визначення виду ризику, вимірювання ризику, оцінка та управління ним. Рівень якості застосування методу аналізу ризиків у США, Великобританії, Німеччині та інших країнах залежить від якості виміру відповідних ризиків.

Таким чином, нами здійснено спробу проаналізувати зарубіжний досвід використання методу аналізу ризиків, що є цінним для сучасної української військової та правоохоронної системи, зокрема у нашій педагогічній діяльності, зокрема для дисципліни «Аналіз та оцінка ризиків». На нашу думку, Україні необхідно врахувати усі переваги та недоліки зазначеного методу і створити свій власний науковий фундамент щодо застосування його, зокрема в оперативно-розшуковій діяльності прикордонної служби.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Отже, метод аналізу ризиків сформувався у сучасному суспільстві як відповідь на його актуальні питання, що відчувають громадяни. Спільноти з високим рівнем розвитку не можна ідеалізувати, оскільки вони також переживають низку труднощів, з-поміж них і тероризм, і недосконала міграційна політика, і стагнація економіки, і, нарешті, різні форми війн та збройних конфліктів. Перспективними напрямками подальших наукових пошуків може бути розкриття таких питань, як поєднання методу аналізів із теорією інформації, теорією гри, педагогічним імітаційним моделюванням і привнесення їх у воєнну сферу.

Література

1. Витлинский В. В. Актуальные проблемы рискологии. Киев, 1996. ISBN 5-16-001791-4.
2. Данченко О. Б., Занора В. О. Обзор методів аналізу ризиків в проектах. *Управління проектами та розвиток виробництва* : зб. наук. пр. Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. №1(21). С. 57–64.
3. Данченко О. Б., Маклев І. А., Баленко Г. А. Методи та засоби аналізу проектних ризиків. *Вісник ЧДТУ*. 2004. №1. С. 87–92.
4. Andersen T., Schröder P. *Strategic Risk Management Practice : How to Deal Effectively with Major Corporate Exposures*. Cambridge : Cambridge University Press, 2010.
5. Bedford T., Cooke R. *Probabilistic Risk Analysis : Foundations and Methods*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
6. Griffin A. *New Strategies for Reputation Management : Gaining Control of Issues, Crises & Corporate Social Responsibility*. London : Kogan Page Publishers, 2007.
7. Hopkin P. *Fundamentals of Risk Management : Understanding, Evaluating and Implementing Effective Risk Management*. Kogan Page. 2010.
8. Bottinelli P., Bos J. W. Computational aspects of correlation power analysis. *J. Cryptographic Engineering*. 2017. #7(3). Pp. 167–181.
9. Banik S., Bogdanov A., Isobe T., Jepsen M. B. Analysis of software countermeasures for whitebox encryption. *IACR Trans. Symmetric Cryptol*. 2017. № (1). Pp. 307–328.
10. Kocher P. C., Jaffe J., Jun B. Differential power analysis. *CRYPTO*, 1999. Pp. 388–397.

References

1. Vitlinsky, V. V. (1996). *Aktualnye problemy ryskologyy [Actual problems of riskology]*. Kiev (ukr).
2. Danchenko, O. B., & Zanora, V. A. (2007). Ohlyad metodiv analizu ryzykiv v proektakh. [Review of methods of risk analysis in projects]. *Project management and production development: coll. Scientific works, #1(21)*, 57-64. Lugansk: Publishing House of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (ukr).

3. Danchenko, O. B., Maklev, I. A., & Balenko, G. A. (2004). Metody ta zasoby analizu proektnykh ryzykiv. [Methods and tools for project risk analysis]. *Visnyk ChDPU* #1, 87–92 (ukr).
4. Andersen, T., & Schröder, P. (2010). *Strategic Risk Management Practice: How to Deal Effectively with Major Corporate Exposures*. Cambridge: Cambridge University Press (eng).
5. Bedford, T., & Cooke, R. (2001). *Probabilistic Risk Analysis: Foundations and Methods*. Cambridge: Cambridge University Press. (eng).
6. Griffin, A. (2007). *New Strategies for Reputation Management: Gaining Control of Issues, Crises & Corporate Social Responsibility*. London: Kogan Page Publishers (eng).
7. Hopkin, P. (2010). *Fundamentals of Risk Management: Understanding, Evaluating and Implementing Effective Risk Management*. Kogan Page. (eng).
8. Bottinelli, P., & Bos, J. W. (2017). Computational aspects of correlation power analysis. *J. Cryptographic Engineering*, # 7(3), 167–181 (eng).
9. Banik, S., Bogdanov, A., Isobe, T., & Jepsen, M. B. (2017). Analysis of software countermeasures for whitebox encryption. *IACR Trans. Symmetric Cryptol*, # (1), 307–328 (eng).
10. Kocher, P. C., Jaffe, J., & Jun, B. (1999). Differential power analysis. *CRYPTO*, 388–397 (eng).

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДА АНАЛИЗА РИСКОВ В АРМИЯХ СТРАН ВЫСОКОГО УРОВНЯ РАЗВИТИЯ КАК НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

К. Ю. Тушко

Статья посвящена проблемам модернизации социальных фундаментальных структур общества Украины. Среди ряда проблем украинского общества выделены проблемы реформирования образовательной системы Государственной пограничной службы Украины. Для раскрытия цели статьи проанализирована соответствующая научная педагогическая литература, как отечественного, так и зарубежного авторства. Большинство научных источников принадлежат зарубежным ученым, поскольку западная научная сфера считается основополагающей для метода анализа рисков.

Отмечено, что украинские преподаватели не владеют методиками преподавания учебных дисциплин, цель которых овладение методом анализа рисков. В статье представлен материал о сущности метода анализа рисков, а также частично – исторические аспекты его возникновения. Проанализировано значение и особенности применения метода анализа рисков в профессиональной подготовке специалистов в армиях США, Великобритании, Швейцарии, Германии.

Автор предпринял попытку раскрыть значение метода анализа рисков за рубежом с целью разработки педагогических основ для дальнейшего его активного

использования в Украине, в учебных заведениях, как военных, так и правоохранительных структур.

Проведенное научное исследование является основой для преподавания такой учебной дисциплины, как «Анализ и оценка рисков» для курсантов третьего курса специальности «Безопасность государственной границы». Автор выделил те направления педагогических научных изысканий, которые могут быть актуальными в предложенной проблеме. Анализ содержания и генезиса метода анализа рисков позволит представителям профессорско-преподавательского состава академии пограничной службы создать соответствующие учебные планы и программы для дисциплины «Анализ и оценка рисков».

Ключевые слова: метод анализа рисков, страны высокого уровня развития, пограничная служба, пограничники, военнослужащие.

THE APPLICATION OF THE RISK ANALYSIS METHOD IN THE ARMIES OF HIGH LEVEL DEVELOPMENTS AS A SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL PROBLEM

K. Yu. Tushko

The article is devoted to the problems of modernization of social fundamental structures of Ukrainian society. Among the many problems of Ukrainian society, the difficulties of reforming the educational system of the State Border Guard Service of Ukraine were singled out. For the purpose of revealing the purpose of the article, the corresponding scientific pedagogical literature, both domestic and foreign authorship, was analysed. Most scientific sources belong to foreign scientists, as the Western scientific field is considered to be fundamental to the method of risk analysis.

It is emphasized that Ukrainian teachers do not have a method of teaching subjects that are aimed at mastering the method of risk analysis. The main content of this article presents material on the nature of the risk analysis method, and partly on the historical aspects of its occurrence. The significance and peculiarities of the application of the method of risk analysis in the professional training of specialists in the armies of the USA, Great Britain, Switzerland, Germany are analysed.

The author made an attempt to reveal the importance of the method of risk analysis abroad, in order to develop pedagogical bases for its further active use in Ukraine, in educational institutions of both military and law enforcement agencies.

The conducted research is the basis for teaching such a course as "Analysis and Risk Assessment" for third-year students of the specialty "State Border Security". The author has highlighted those areas of pedagogical research that may be relevant in the proposed problem. An analysis of the content and genesis of the risk analysis method will enable representatives of the scientific and pedagogical staff of the Border Guard Academy to create appropriate curricula for the Risk Analysis and Assessment discipline.

Key words: Risk analysis method, high-level countries of development, border service, border guards, military personnel.

Тушко Клавдія Юрїївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та соціально-економічних дисциплін, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький, Україна). E-mail: kltushko@ukr.net

Tushko Klavdiia Yuriivna - PhD in Pedagogy, Associate Professor, Department of Pedagogy and Socio-Economic Disciplines Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine (Khmelnytskyi, Ukraine). E-mail: kltushko@ukr.net